

*Добри педагогически практики
Good Educational Practices*

ЛЕТНИЯТ ОТДИХ НА ДЕЦАТА СРЕД ПРИРОДАТА

Веска Ненчева

Обединено детско заведение 1 „Здравец“ – Пазарджик

Физическото развитие и укрепването здравето на децата в предучилищна възраст са от първостепенно значение. От състоянието на здравето най-вече зависи възможността за овладяване на умения и навици, които са необходими за обучението им в бъдеще. Във връзка с това сме изградили гъвкава целогодишна организация на дейността в детското заведение, която да включва благоприятни хигиенни условия, балансирано хранене, рационален дневен режим, в който оптимално са съчетани разнообразните видове дейности и пълноценен отдиш.

Рационалният дневен режим през летния период ни позволява да отделяме по-голямо внимание на пребиваването на децата извън детската градина, да използваме пълноценно благотворното влияние на природните фактори: въздух, слънце и вода. През този период провеждаме разнообразни форми на работа, разходки, екскурзии, туризъм – летен отдиш, в който преобладават самостоятелни дейности, игри на открито, забавления. Детското заведение има дългогодишни традиции в осъществяване летния отдиш на децата. Нашите деца са почивали сред живописната природа на комплекс „Родопи“, Цигов чарк, Юндол, гр. Стрелча, Велинград, Розовски вриз, почивна база над Марково, на Шумнатица, в близост до планинския курорт Боровец.

Работата с децата по време на летния отдиш включва няколко аспекта.

Познавателен: Оpozнаване на родния край, националното ни природно богатство, чрез непосредствените контакти с природната среда. Децата всеки ден откриват нещо ново, интересно, привлекателно. В резултат на това се променя и отношението им към природната среда, то става все по-осъзнато в зависимост от степента на познанието. Осъзнава се значението на човешкия труд и се възпитава желание за участие в него, изграждат се екологична култура и поведение.

Здравословен: Благоприятното влияние на тази среда, влиянието на природните фактори: въздух, слънце и вода стимулират развитието на децата, повишава се жизненият им тонус, укрепват физическите и психическите им сили и съпротивителните възможности срещу заболявания.

Двигателен: Чрез подходяща организация на режима при други условия – извън детската градина, се повишава двигателната активност, затвърдяват се основните движения и се развиват физически качества.

Емоционално-естетически: Формиране на ценностно отношение на децата към заобикалящата ги действителност чрез различни способи на педагогическо въздействие и пораждање на вътрешни възможности, желание за развитие чрез самостоятелни художествени дейности и форми на забавления.

Нравствено-социален: В процеса на непрекъснато общуване – формиране не само на познавателен интерес и потребности, но и устойчиви нравствени качества за овладяване на правила, норми, еталони на поведение в общуването и при контактите с природата. Симпатия и съчувствие между децата, проява на доброжелателност и отзывчивост, отстъпчивост, загриженост, взаимопомощ във всички дейности.

Комплексният подход при осъществяване задачите по отделните направления по време на летен отход намери израз в изработения от нас *модел на естетическо отношение към действителността*.

Моделът на естетическото отношение към действителността включва: емоционално съпреживяване при непосредственото съприкосновение с природните обекти, умения за активно включване на художествения опит в този процес и способност за практическо използване на природните елементи в художествени дейности.

Комплексният подход при осъществяване задачите по отделните направления предполага също съчетаване на богатия опит с нови, по-ефективни форми на педагогическо взаимодействие. Формите на работа, които използвахме, са: непосредствени наблюдения, разходки, екскурзии, подвижни игри, премерена туристическа дейност, продуктивни дейности и забавления.

Общуването с природата е интересно и привлекателно за децата, а местността Шумнатица е прекрасен кът в Рила с разнообразни дървесни и растителни видове, с красота и хармония на формите и цветовете, които в продължение на 7 дни доставяха радост и емоции у всички при съприкосновението им с тях.

Задачите, които си поставихме, са :

1. Съзнателно насочване на детското внимание към света на природата и връзките и закономерностите в нея. Да развием детската любознателност, наблюдателност и творчество.

2. Да формираме емоционално-нравствено и естетическо отношение към природната среда.

3. Да дадем възможност на децата за по-голяма естетическа изява чрез използване знанията за природата при самостоятелната им художествена дейност .

Работата сред природата включва три направления, които осъществявахме в единство: „В света на животните”, „В света на растенията”, „Полезното и вредното”.

В работата с децата се ръководехме от мисълта, че не е достатъчно само наличието на природни дадености и красота. Важното е да се формират уме-

ния да се възприемат с всички сетива, да се съпреживява всеки момент сред природата и да се претворява. Или иначе казано, формирането на естетическо отношение към действителността не се изчерпва само с оценка на преживяното, на прекрасното, грозното, трагичното или комичното. Негова същностна черта е активното естетическо усвояване на действителността и преобразяването ѝ по законите на красотата”.

Естетическото отношение към природата започна с възприемане на нейните обекти, с моментите, когато децата не само видяха този красив край, но и се докоснаха до природата му, осъзнаха красотата. За децата беше интересно да разберат какво представлява това място – на север Боровската седловина (1305 м) се съединява със средногорския рид Шумнатица, какви са климатичните особености, какви растения и дървета виреят и какви животни се крият в горите.

По много достъпен начин им обяснихме, че климатът е планински и затова е толкова студено сутрин и вечер и хладно през деня, защо често вали. Растителността е с ясно изразена височинна поясност, където в горския пояс се развиват широколистните видове (бук, габър, ясен, бреза), а по-високо са разположени иглолистни гори, в които преобладават смърч, ела и бор. Естествената растителност е основен фактор при формиране на природната среда и за поддържане на нейното равновесие. Тя е източник на плодове (малини, ягоди, къпини, боровинки, шипки, гъби и др.) и билки (мащерка, риган, жълт кантарион, маточина), някои от които децата беряха под ръководството на учителите и консумираха с удоволствие в прясно състояние или под формата на напитки за добро здраве (чайчета). Децата разбраха, че освен със своето естетическо изражение, горската растителност има голямо значение за пречистване на приземния въздух и обогатяването му с кислород, тя е естествена среда за животните. И докато флората е навсякъде около нас, то за фауната (животните) по тези места трябваше дълго да разказваме за дивите животни: заек, лисица, дива свиня, сърна, мечка, които се срещат по тези места; за пернатия дивеч: див гълъб, яребица, за птичата фауна, представена от кълвач, глухар, червенушка и др. С изненада научиха, че от влечугите се срещат усойници, които са много опасни за хората и животните, а от земноводните – планинска жаба и алпийски тритон. По-често виждаха представителите на насекомите: калинки, мушички, мравки, пеперуди, бръмбари и скакалци, паячета, пчели, оси и др. Голяма част от насекомите са вредни за естествената растителност, но същевременно представляват храна за птиците. Дребните хищници са храна за по-едри хищници. Други диви животни са тревопасни, но най-важното бе да разберат, че богатата и разнообразна флора е неразривно свързана с фауната, те са важен компонент на природната среда и в хармонично дозиране с останалите компоненти способстват за поддържане на екологичното равновесие.

Старателно обмисляхме как да предоставим в достъпен вид информация на децата за насекомите, която същевременно да има и увлекателен характер, да събужда естетически чувства и емоции. В поетичен стил разказвахме за начина им на живот:

*Паяк дългокрак, паяк мустакат,
от вчера преплита паяжина на скрито.
Днес малка мушица (уж малка умница)
не разбра как стана, но в мрежата се хвана...
Пчеличка лекокрила, лети от цвят на цвят.
В кошничка събира слънчев аромат.
В кошера долита с бързите крила
и слага в медна пита, слънцето в меда.
Или:
Бръмбар на щурец хвали се в тревата.
Аз съм по-храбрец от всички на земята... и т.н.*

Припомняхме си познати приказки, отгатвахме гатанки, пеехме песнички. Например:

*Комарко се женеше за малката мушица
Дили-дили-ли, дум-дум...*

*Бръмбарът с цигулката песен почна тиха,
комарче с мушицата кръшен танц извиха... и т. н.*

Калинка пълзи по стръкче трева и децата играят играта „Шарена калинка”, изпяват песничка за калинката и слушат с интерес как:

*В нашата градинка, на трънче от къпинка,
малката Калинка скъса свойта пелеринка.
Калинката заплака, но чу я леля Сврака.
Сложи очилата и с конеца, и с иглата
скъсаната пелеринка, на трънче от къпинка,
едно, две, три, на черни точици заши...*

Децата разбраха, че трябва да пазят насекомите, да не развалят мравуняците, да не тъпчат гъсениците, дъждовните червеи и да не ловят и затварят в кутийки бръмбари.

Говорихме си за ползата (служат за храна на птици, рибки, опрашват дърветата, разрохкват пръста) и за вредата от тях, стремяхме се да задоволяваме любопитството с достъпни отговори.

Като се опирахме на знанията на децата за птиците, ги поставяхме в проблемни ситуации с помощта на въпроси за начина им на живот, ползата за човека, хранене и т.н. Например: „Коя е птицата, която не вие гнездо,

снася яйцата си в чужди гнезда и когато се излюпят малките лакомници, други птици ги хранят?“

Или:

С дълъг клюн заострен и алено калпаче

чука по гората, чука и не спира.

Кой е този пазач в гората?

Важна задача получи Кълвача.

От сутрин до здрач да бъде пазач

на всички в гората.

Когато Лисана тръгне на лов

по голямата бука,

Кълвачът да чука, да бъде готов.

Оттогава в гората я няма Лисана.

Избяга горката, че има охрана...

По същия начин бяха представени и другите птици – орел, бухал, див гълъб, сврака, гугутка, скорец и авлига. Децата научиха, че всяка птица гнезди по свой начин и на определено място – на дърветата, в храстите, на земята или в хралупи. Направи им силно впечатление, че кълвачите са с различни окраски (пъстри, сиви, зелени) и различни по големина, както и фактът, че дупките, които правят, са с кръгла или продълговата форма. Припомнихме си кои са прелетните птици и кои не, и каква е ползата от тях в борбата срещу селскостопанските вредители.

При непосредственото общуване на децата с природата прави впечатление, че те имат повече познания за животните, отколкото за растенията. Не познават или грешат за някои дървесни видове и техните плодове, тревисти растения и билки, което беше обект на нашата работа. Ето защо, разхождайки се сред природата, обръщаме внимание на различните дървесни видове. С удоволствие децата събираха плодовете им – шишарки, жълди, шипки, клончета с причудливи форми, листа, кори от дървета, които с голямото си разнообразие на форма, цвят и големина са източник на познавателни и естетически преживявания. Те им разкриват чуден приказен свят с фантастични образи. Природните материали събирахме по време на разходките, като съблюдахме културата на поведение сред природата. Ръководихме се от правилото: „Да се вземе от природата толкова, колкото е позволено“. Важна задача за нас бе да научим децата как се съхранява най-правилно събраното, за да може след това да се използва за изработването на играчки самоделки. Със събраните материали през годината децата изработват приложения, обемни фигури, композиции, пресъздаващи взаимоотношения между хората, животните и растенията.

Събирането и съхраняването на природните материали оказват силно емоционално въздействие върху детето, а емоциите от своя страна имат важно значение за формиране на екологично съзнание и изграждане на екологична култура у най-малките.

Казват, че гората е трапеза за туриста, защото ни дава билки за чай, гъби, къпини, малини, лешници, студена вода и диви ягоди. Тя е училище, защото научаваме интересни неща за растенията, насекомите, птиците и за горските животни, тя е и работилница, защото в нея всички се трудят. Хората се грижат, възстановяват (залесяват) и следят за опазването на природата. Потрудиха се и децата.

За целта по време на престоя на децата сред природата разширихме и обогатихме познанията им за обектите в природата, връзките и закономерностите между тях (слънце, вода, въздух), съдействахме за изграждане на природолюбивелски навици в естествена среда, както и за трайността на навиците и проявлението им в нови ситуации (почистваха сухи клони, битови отпадъци от пътеките и полянките).

Проява на естетическото отношение на децата към природата намери израз в емоционално-оценъчното им участие в дейности, при които създават нещо ново, нещо свое и с проява на индивидуалните им заложби и способности (във вечер на таланта).

Убедихме се, че формите на целенасоченото ни естетическо взаимодействие събуждат творческите заложби у децата и подпомагат формиране на художествено-артистично отношение към действителността, което се прояви в художествените дейности, игрите и труда (рисуване, конструиране, пеене и рецитиране).

Естествена изява на детските художественотворчески възможности, на проява на естетическото и емоционалното отношение към природата, беше и конкурсът за детска рисунка на тема „Един ден от лагера в Шумнатица“. Събраните впечатления от ежедневиите разходки, туристическата дейност и екскурзиите сред природата децата отново съпреживяха и отразиха в своите рисунки.

Създадохме подходяща атмосфера с помощта на приятна музика и реквизити, които стимулираха детските изпълнения във вечерта на талантите. Децата рецитираха любими стихове и пяха песни за природата и нейните обитатели.

Моделът на естетическо отношение осъществявахме в трудовата дейност – битовият труд и трудът сред природата. Децата поддържаха добър вътрешен ред в помещенията, подреждаха и украсяваха стаите с цветя, рисунки, направени от тях предмети. Събираха паднали клони за лагерния огън, хартии и други отпадъци по изпъстрените с цветя, билки и диви ягоди полянки. Децата изпитваха радост, естетическа наслада и удовлетворение от труда.

За физическото и психическото здраве на детето съществена роля играе рационалният режим. Правилно построенят дневен режим в условията на летния лагер не се отличава съществено от режима в детската градина. Спазихме оптимално съотношението на времето за игра, сън, целесъобразно редудване на видовете дейности и отдих в процеса на бодърстване, регулирано хранене, пълноценен сън, продължително пребиваване на открито. Разликата е в това, че почти всички дейности – игра, труд, обучение, са изнесени сред природата.

Укрепването на здравето на децата и правилното им развитие е свързано с пълното удовлетворяване на потребностите на организма от движение.

Моделът на естетическо отношение към обкръжаващата ни действителност намери израз и в игрите сред природата и туризма.

Игрите и забавленията сред природата са любими за децата и включваха разнообразни движения: ходене, скачане, бягане, катерене при променящите се условия на открито, способстваха за обогатяване на двигателната култура, за ориентирване по белези и маркировки за повишаване на емоционалния тонус на децата. Те са съобразени с възрастта, здравословното състояние на децата и с външните условия – хигиенни, социално-битови, климатични. Много често играеха на: „Кой пръв ще стигне до борчето“, „Да съберем шишарките“, „Турист без раница“, „Кой пръв ще открие предмета“, игри за ориентирване – „Намери предмета“, „Открий цветето“.

Състезаваха се отборно с въжета, топки, чували. Едновременно с упражняване на основните движения затвърдявахме знанията за околната действителност. Игрите бяха познати на децата, запазени са игровите действия и правила, а променяхме само сюжета съобразно местността. Те предизвикваха интерес, силни емоции и удовлетворяваха потребностите им от движение.

Естетическо отношение към действителността крият народните игри. Красотата откривахме в непосредственото общуване в процеса на игрите. В съответствие със замисъла на играта децата внасяха в нея изкуство, елементи на народно творчество. Такива игри са „Пускам, пускам кърпа“, „Гърнета“, „Бели пеперудки“, „Гъбки в гората“. Отношението на децата се проявяваше в процеса на игрите като любезност, отзивчивост, внимателно отношение, спазване на правила. Това е израз на функционалната връзка на естетическите с нравствените елементи в поведението на децата.

Възпитаването на потребност от общуване с природата и формиране на положително отношение към нея осъществихме и чрез премерена туристическа дейност. Тя приучва децата към по-голяма самостоятелност и съдейства за формиране на ценни нравствени качества – другарство, взаимопомощ и др.

За първи път преминахме по екопътеката в красивата местност край Бели Искър, по живописни пътеки в гората, виещи се покрай коритото на реката, по многобройни мостове, почивахме в специално изградените кътове за отдих.

САМОСТОЯТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ И ЗАБАВЛЕНИЯ

Неописуеми радостни емоции предизвика пижаменото парти, което по традиция провеждаме в една от вечерите на всеки лагер. То включва модно ревю по пижамки и танци преди лягане.

Традиционен е конкурсът „Мини Мис“ и „Мини Мистър“, който премина в три етапа. Първи етап: дефилиране (по двойки и единично) по бански костюм; втори етап – по спортно-елегантни облекла, и на трети етап бяха оценявани

по това как танцуват. В тези мероприятия те проявиха много въображение, талант и вкус, демонстрираха отношение към личните изяви и тези на своите приятели – бяха истински щастливи.

Много емоции и забавление предизвика у децата въженият град. Децата изпитаха удоволствие и демонстрираха физически умения в преодоляване на препятствия високо над земята, по въжета.

Лагерният огън няколко вечери събра таланта на всички деца и го превърна в неописуем спектакъл на открито.

И не на последно място голям интерес и много емоции предизвика у всички посещението на Историческия музей в гр. Самоков, където по много достъпен начин уредничката на музея разказа на децата за историята на града, за значението на някои експонати за живота и бита на хората. Особено интересни за тях бяха макетите и картините.

Дългогодишните ни наблюдения говорят красноречиво за ефекта от летния отдих на децата сред природата, който се изразява в:

- Опознаване на красиви кътчета от родината, затвърдяване и обогатяване на знанията за природата и връзката на хората с нея, възпитаване в принадлежност към род и родина.

- Организмът на децата е в състояние на непрекъснат растеж и развитие, което обяснява особената чувствителност към въздействието на външните фактори.

- Ефектът е дълготраен, летният отдих способства за укрепване здравето на децата, повишава защитните функции на организма, съдейства за добро физическо и психическо здраве.

- Сред многообразните условия, обезпечаващи необходимото ниво на физическо и психическо развитие на детето, е рационалният режим при други условия – извън детската градина.

- Децата бързо свикват с установения режим. Той способства за развитие на ценни качества: дисциплинираност, общителност, умения да преодоляват трудности.

Природните фактори, условията и новите контакти влияят на настроението и подобряват апетита на децата. През цялата година те са по-активни по време на заниманията, проявяват любознателност и желание за труд.

✉ **Veska Nencheva – director**
United Kindergarten Geranium
Pazardjik, Bulgaria
zdravetz_pz@abv.bg